

Шестерняк М. М., аспірантка
кафедри аудиту, ревізії та контролінгу
Тернопільський національний
економічний університет

ВИНИКНЕННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для процесу організації економічних систем важливим завданням є пошук раціональних форм організації бізнесу, які можуть успішно розвиватися при несприятливих умовах для розвитку малого підприємництва і конкурувати з традиційними видами економічної діяльності та організаційно-правовими формами господарювання. Одним з таких альтернативних видів є спільна діяльність без створення юридичної особи. Ефективність спільної діяльності в умовах обмеженості ресурсів проявляється через синергетичний ефект. Доречно зазначити, що ефект синергії виникає в результаті поєднання наявних та потенційних ресурсів.

Синергетику можна вважати порівняно новим науковим напрямком міждисциплінарних наукових досліджень, в якому методи, розроблені в одних сферах знань, застосовуються в інших.

В економічній літературі довідкового характеру розглядають дефініцію “синергія” (від грец. “synergeia” – співпраця, співдружність) з двох позицій: 1) як сумісну дію певних органів, фізіологічних систем; 2) як реакцію організму на комбінований вплив двох або кількох лікарських речовин, коли цей вплив є сильнішим, ніж дія кожного окремо взятого компонента. Поряд з цим, розглядають також поняття “синергізм” (від грец. “synergos” – той, що діє разом) як явище посилення дії одного каталізатора приєднанням іншого [1, с.560].

Відмітимо, що філософське осмислення та розвиток синергії як загальнонаукової дефініції описано у роботах таких відомих вчених, як І. Стенгерса, Г. Хакена, Г. Николіса, І. Прігожина та інших.

Як правило, більшість вчених пов’язують концепцію синергізму з порушенням пропорційності. Також це поняття називають ефектом “ $2+2=5$ ”, оскільки прагнуть наголосити на тому, що суб’єкт господарювання веде пошук ресурсно-виробничих і товарно-ринкових комбінацій, у яких ефект від суми перевищує суму складових елементів. Внаслідок цього, виникає додаткова одиниця ефекту ($1=5-4$), яку визначають як синергетичний ефект.

Існує ще одне трактування даного поняття, яке науковці пов’язують з наявністю особливого роду нелінійної динаміки розвитку об’єктів (рух системи до кращого стану здійснюється через стадію погіршення її наявного стану), що аналізуються.

Проблеми ефектів взаємозв’язку елементів розглядаються у дослідженнях таких провідних економістів як І. Ансоффа, М. Портера, Р. Коуза, А. Томсона, Р. Фостера та інших.

Сучасні вчені у своїх працях досліджують актуальні проблеми виникнення та особливості застосування синергетичного ефекту, при цьому, як

правило, розглядають конкретні виробничі процеси. Так, Л. П. Луцкова розглядає виникнення синергетичного ефекту при комбінуванні ресурсів за різними критеріями, досліджуючи аграрні підприємства, що співпрацюють за договором спільної діяльності [2, с.272-275]. П. В. Захарченко досліджує проблеми застосування механізму синергетичного ефекту в діяльності регіонального курортно-рекреаційного комплексу та пропонує теоретико-методологічний підхід до створення системи управління цим механізмом на основі його складових. Окрім цього, вчений розглядає модель взаємодії економічних об'єктів з метою здобуття синергетичного ефекту [3, с.96-100]. Л. О. Сулима розкриває проблеми визначення синергетичного ефекту від створення авіаційного навчального центру бортпровідників альянсу авіакомпаній, при цьому автор порівнює ефективність діяльності такого альянсу з самостійним суб'єктом господарювання, яким виступає окремий навчальний центр [4].

Незважаючи на значні здобутки цих вчених, низка питань потребує подальшого вирішення. Так, станом на сьогодні, вітчизняні науковці мало уваги приділяють проблемам застосування синергетичних ефектів при здійсненні спільної діяльності без створення юридичної особи та методології їх обліку, оскільки недостатньо визначені теоретичні основи “синергізму” у економіці.

Як зазначає С. Мочерний, обмежене однією чи кількома виробничими функціями трактування синергізму може спричинити відмову від участі у новітніх перспективних сферах діяльності [5, с.44-51].

Таким чином, постає необхідність дослідити виникнення синергетичного ефекту та його особливості при здійсненні спільної діяльності без створення юридичної особи.

Враховуючи власні критичні напрацювання у даній сфері, вважаємо, що синергетичний ефект виникає як результат взаємодії декількох учасників спільної діяльності, тобто спостерігається здатність кількох учасників разом створювати набагато більшу цінність, ніж складе сума їх ефективностей від окремо взятих контрагентів. При цьому, не маючи в своєму розпорядженні істотних фінансових ресурсів, окремий учасник спільної діяльності має реальний шанс збільшити свої прибутки та частку на ринку протягом певного періоду часу.

Відповідно, синергетичні вигоди для спільної діяльності без створення юридичної особи, після підписання договору про спільну діяльність, виникають з таких потенційних джерел:

- збільшення доходів;
- зменшення видатків;
- збільшення продуктивності праці;
- економічний ефект.

Як стверджує К. О. Сорока, “синергізм” – це сукупна дія, спрямована на досягнення спільної мети, що базується на принципі: ціле є дещо більше, аніж сума його частин [6]. Тобто, синергізм в діяльності окремих суб'єктів господарювання (учасників) передбачає пошук нових ресурсів та можливостей, доповнюючи та укріплюючи їх прагнення отримати кращі фінансові результати, порівняно з тим, якби вони діяли кожен окремо.

Потрібно врахувати, що одним з основних принципів розвитку будь-якого суб'єкта господарювання є раціональне використання ресурсів, що досягається в економічному середовищі за рахунок формування ефекту синергії. Адже, ефект синергії – ефект від спільної дії усіх елементів окремо взятої системи, що зумовлює збільшення якісних показників її функціонування без збільшення кількісних.

Без сумніву, спроможність учасників спільної діяльності до саморозвитку з використанням їх внутрішнього потенціалу, яким є взаємозв'язки між усіма контрагентами, виступає як джерело розуміння сутності синергетизму. При цьому, взаємовідносини учасників спільної діяльності можна розглядати у двох аспектах:

1) матеріальні взаємовідносини (спільне користування та обмін матеріалами, сировиною, засобами виробництва, товарами, послугами, грошовими засобами);

2) нематеріальні взаємовідносини (спільне користування та обмін професійним досвідом, діловою репутацією, досвідченими кадрами, ліцензією, патентами, знаннями, навиками, інтелектуальною працею, тощо).

Як відомо, синергетика передбачає отримання позитивного результату від взаємодії вищезазначених елементів організаційної системи, в даному випадку - спільної діяльності без створення юридичної особи.

Викладене переконливо доводить, що синергетичний ефект від взаємодії учасників спільної діяльності ґрунтується на поєднанні їх активів та функціонуванні як єдиного економічного організму, метою якого є досягнення спільних цілей та задоволення економічних інтересів учасників на різних ділянках фінансово-господарської діяльності.

Отже, синергетичний ефект виникає при здійсненні спільної діяльності без створення юридичної особи внаслідок поєднання енергетичних, трудових, інформаційних, фінансових та матеріальних ресурсів учасників. При цьому, синергетичний ефект від провадження спільної діяльності виражається в оптимізації витрат (знижуються операційні, постійні та накладні витрати); ефективному розподілі праці; збільшенні частки на ринку учасниками спільної діяльності; підвищується фінансова стійкість кожного з учасників. Внаслідок упорядкування зв'язків між цими елементами виникають нові можливості для інвестицій та інновацій; утворюються додаткові конкурентні переваги; користуючись спільними ресурсами кожна зі сторін претендує на отримання максимального прибутку від спільного проекту; відбувається пропорційний розподіл підприємницького ризику між контрагентами відповідно до договору про спільну діяльність. Без сумніву, всі ці фактори покращують результати спільної діяльності.

Окрім цього, спільна діяльність без створення юридичної особи відіграє значну роль на ринку праці, оскільки допомагає вирішити проблему зайнятості населення, внаслідок чого отримуємо соціальний ефект.

Список використаних джерел:

1)Новий словник іношомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк; - [за ред. Л.І. Шевченко] – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с. 2)Луцкова Л.П. Особливості виникнення синергетичного ефекту при виборі

оптимального виду діяльності аграрних підприємств / Л.П. Луцкова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - № 4, Т. 1. - С. 272-275. 3)Захарченко П.В. Синергетичний ефект у діяльності регіонального курортно-рекреаційного комплексу / П.В. Захарченко // Держава та регіони. – 2009. - № 6. – С. 96-100. 4)Сулима Л.О. Синергетичний ефект від створення авіаційного навчального центру альянсу авіакомпаній / Л.О. Сулима // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць: Випуск 27. – Київ: НАУ, 2010. – 258 с. [Електронний ресурс]: / Режим доступу до статті:http://www.lib.nau.edu.ua/Journals/3_27_2010/Sulima.pdf. 5)Мочерний С. Синергетичний підхід в економічному дослідженні / С. Мочерний // Економіка України. – 2001. - № 5. – С. 44-51. 6)Сорока К.О. Синергетичний ефект в маркетинговій діяльності / К.О. Сорока // Проблеми розвитку сучасного суспільства: економіка, соціологія, філософія. Форум Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2010. - [Електронний ресурс]: / Режим доступу до повідомлення:<http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?t=973>. 7)Ансофф І. Стратегическое управление: [сокр. пер. с англ.] / И. Ансофф. – [науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко] – М.: Экономика, 1989. – 519 с. 8)Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен – М.: Мир, 1980. – 400 с.